STANDARDE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR. ABORDĂRI DEFINITORII

INTERNATIONAL STANDARDS ON THE INDEPENDENCE OF JUDGES. DEFINITIVE APPROACHES

Carolina CAPAȚÎNA, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: This article analyzes the principle of the independence of judges, both from the point of view of national and international standards. About the separation of powers in the state, the independence of the judiciary and the relationship with the other two powers. The issue of independence of justice, when and where this principle was first examined. How we should promote confidence in the judicial system of the Republic of Moldova and respect the principle of independence of judges with dignity, in the light of national law and international standards. In conclusion, I came up with some recommendations, since the independence of the judiciary pre-eminently and necessarily characterize the rule of law, being a fundamental guarantee for a fair trial.

Cuvinte-cheie: *independența judecătorilor, standarde internaționale, independența sistemului judecătoresc, independența justiției, statutul judecătorilor.*

Independența judiciară presupune că justiția trebuie să fie liberă de orice influențe ale guvernului, parlamentului sau a altor interese private. Independența justiției este o cerință de bază a statului de drept, care derivă de la principiul separației puterilor în stat. Această cerință impune, atât independența structurală a sistemului de justiție, cât și independența individuală a judecătorilor. Fără independența judecătorilor, nu se poate vorbi de o activitate autentică de înfăptuire a justiției, iar realizarea principiului independenței judecătorului se asigură prin procedura de înfăptuire a justiției, precum și prin modul de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție a judecătorului.

Independența magistratului este premisa statului de drept și garanția fundamentală a unei corecte judecăți. Aceasta presupune că, nimeni nu poate interveni în deciziile și modul de gândire al judecătorului. În Republica Moldova, potrivit art. 116 alin. (1) din Constituţie*, "Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii*" [1, p. 138].

Justiția ca sistem, dar și judecătorii individual, trebuie să fie capabili să-și exercite atribuțiile, fără a fi influențați de puterea legislativă, puterea executivă, ori de diverse grupuri de interese și persoane. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de subordonare și ierarhie. Principiile internaționale, statuează în mod explicit că, *judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate*

și să acționeze fără restricții și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții ilegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cui vin. Judecătorul în calitate de deținător al puterii judecătorești, trebuie să poată să-și exercite funcția în deplină independență în raport cu toate constrângerile, forțele de natură economică, socială și politică și chiar în raport cu alți judecători. De aceea, independența judecătorilor nu este un beneficiu adus judecătorilor, ci al cetățenilor, iar Statutul Universal al Judecătorilor debutează cu reglementarea independenței nu ca un drept, ci ca o obligație (art. 1, alin. 1). Scopul pentru care judecătorii trebuie să fie independenți, este realizarea unei justiții imparțiale. Cu privire la răspunderea civilă și penală, art. 10 din Statutul Universal al Judecătorilor, prevede următoarele: "*Când aceasta este admisă, acțiunea civilă îndreptată împotriva unui judecător, precum și aceea în materie penală, inclusiv arestarea, trebuie efectuate în condiții ce nu pot avea drept obiect exercitarea unei influențe asupra activității judiciare a acestuia*" [2].

Aplicarea sancțiunilor nu trebuie să aducă atingere independenței justiției. Judecătorii sunt cei care interpretează legea, ei nu pot face obiectul unor proceduri disciplinare în baza simplei exercitări a funcțiilor judecătorești, cu excepția cazurilor în care este dovedit comportamentul nedemn al judecătorului. Erorile judiciare necesită a fi rezolvate pe calea apelului, în spiritul respectării jurisdicției și a procedurii, interpretând, aplicând legea sau evaluând probele. Celelalte erori judiciare, care nu pot fi îndreptate prin acest mod, trebuie să conducă cel mult, la o acțiune a părții nemulțumite împotriva statului [3].

Pe plan internațional, problema independenței justiției a fost examinată de ONU încă din deceniul nouă al sec. XX. Astfel, în anul 1980, la Geneva a fost examinat "*Studiul independenței și imparțialității puterii judiciare, judecătorilor și asesorilor și independența avocaților*", studiu realizat de L.M. SINGHXI, care deţinea funcţia de preşedinte al Baroului de pe lângă Curtea Supremă din India [4].

O justiție puternică influențează, determină și menține o stare economică sănătoasă, o societate în care ordinea socială se manifestă pe deplin. Când din anumite motive funcția și rolul puterii judecătorești sunt diminuate, statul pierde calitatea de stat de drept cu toate consecințele și implicațiile socio-economice ce decurg din aceasta.

Independenţa judecătorească este o condiţie obligatorie pentru existenţa statului de drept şi garanţia fundamentală a unui proces echitabil. Judecătorii "*au sarcina deciziei finale asupra vieţii, libertăţilor, drepturilor, obligaţiilor şi proprietăţii cetăţenilor*". Independenţa acestora nu este o prerogativă sau un privilegiu în propriul lor interes, ci în interesul statului de drept şi al celor care caută şi doresc înfăptuirea justiţiei [5].

Această independenţă trebuie să existe în raport cu societatea în general şi

cu părţile din orice litigiu asupra căruia judecătorii trebuie să se pronunţe. Puterea judecătorească este unul dintre cei trei piloni fundamentali, egali ca importanţă, ai statului democratic modern. Ea are un rol şi funcţii importante în relaţia cu ceilalţi doi piloni. Ea are grijă ca guvernele şi administraţiile să poată fi trase la răspundere pentru acţiunile lor şi, în ceea ce priveşte puterea legislativă, are sarcina de a se asigura că legile adoptate sunt aplicate şi, într-o mai mică sau mai mare măsură, de a se asigura că acestea sunt în conformitate cu Constituţia sau cu orice altă legislaţie superioară (precum cea a Uniunii Europene). Pentru a-şi putea îndeplini îndatoririle pe care le are în aceste domenii, puterea judecătorească trebuie să fie independentă faţă de aceste autorităţi, fapt care implică libertate faţă de relaţiile inadecvate şi de influenţa exercitată de aceste autorităţi. Astfel, independenţa serveşte ca o garanţie a imparţialităţii. Acest lucru are, în special, implicaţii asupra la toate aspectele legate de cariera unui judecător: de la pregătire la numire până la promovare şi sancţionare disciplinară [6].

Independenţa judecătorească trebuie să fie garantată de standarde naţionale până la cel mai înalt nivel posibil. În consecinţă, statele trebuie să includă conceptul de independenţă judecătorească, fie în Constituţie, fie printre principiile fundamentale recunoscute de statele care nu au o Constituţie scrisă, dar în care respectul pentru independenţa judecătorească este garantat de o cultură şi tradiţie îndelungate. Acest lucru scoate în evidenţă importanţa fundamentală a independenţei, prin recunoaşterea poziţiei speciale pe care o au jurisdicţiile de drept anglo-saxon (îndeosebi în Anglia şi Scoţia) cu o lungă tradiţie de independenţă, însă fără nici un fel de legi scrise.

Imparțialitatea și alte activități profesionale ale judecătorilor – CCJE consideră că regulile de conduită profesională ar trebui să impună judecătorului evitarea oricăror activități de natură a compromite demnitatea funcției pe care o ocupă și ar trebui să mențină încrederea publică în sistemul de justiție prin minimizarea riscului apariției conflictelor de interese. Judecătorii ar trebui să se abțină de la exercitarea vreunei activități profesionale suplimentare. care ar putea să le restrângă independența și să le pună în pericol imparțialitatea.

Imparțialitatea și relațiile judecătorilor cu mass media –Judecătorii trebuie să manifeste prudență în relația lor cu presa și trebuie să fie capabili să-și mențină independența și imparțialitatea, abținându-se de la orice formă de exploatare în scop personal a relațiilor cu jurnaliștii și de la orice comentarii nejustificate în cazurile la care lucrează. Dreptul publicului la informație este, cu toate acestea, un drept fundamental, decurgând din Articolul 10 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Acesta presupune ca judecătorul să răspundă așteptărilor legitime ale cetățenilor prin intermediul unor decizii clar motivate. Judecătorii ar trebui, de asemenea, să aibă libertatea de a pregăti un rezumat sau un comunicat care să stabilească conținutul sau să clarifice semnificația sentințelor emise pen-

tru publicul larg [7, p. 324].

În ceea ce priveşte regulile de conduită individuală ale judecătorilor, CCJE este de părere că:

i) fiecare judecător în parte trebuie să facă totul pentru a susţine independenţa juridică, atât la nivel instituţional, cât şi individual,

ii) judecătorii trebuie să se comporte cu integritate în exerciţiul funcţiunii şi în viaţa particulară,

iii) trebuie să adopte tot timpul o abordare care să fie şi să pară imparţială,

iv) trebuie să îşi îndeplinească îndatoririle fără favoritisme şi fără prejudecăţi sau idei preconcepute existente sau aparente,

v) trebuie să ia deciziile luând în considerare toate lucrurile relevante pentru aplicarea prevederilor legale şi să le excludă pe cele irelevante,

vi) trebuie să arate respectul cuvenit tuturor persoanelor care iau parte la procedurile judiciare sau afectate de aceste proceduri,

vii) trebuie să îşi îndeplinească îndatoririle cu respectul cuvenit pentru tratamentul egal al părţilor, evitând orice idee preconcepută şi discriminările, păstrând echilibrul între părţi şi asigurând o audiere corectă,

viii) trebuie să dea dovadă de circumspecţie în relaţiile cu mass-media, să îşi păstreze independenţa şi imparţialitatea abţinându-se de la folosirea în scop personal a relaţiilor cu mass-media şi de la comentarii nejustificate privind cazurile de care se ocupă,

ix) trebuie să se asigure că păstrează un grad înalt de competenţă profesională,

x) trebuie să aibă un înalt grad de conştiinţă profesională şi să muncească sârguincios pentru a respecta obligaţia de a emite hotărârile într-o perioadă rezonabilă de timp,

xi) trebuie să dedice majoritatea timpului de lucru funcţiilor lor juridice, inclusiv activităţilor conexe,

xii) trebuie să se abţină de la desfăşurarea activităţilor politice care le-ar putea compromite independenţa şi le-ar putea afecta imaginea de imparţialitate [8].

Potrivit Raportului Misiunii Comisia Internațională a Juriștilor (ICJ), în cadrul misiunii din anul 2018, delegația ICJ a auzit informații privind câțiva judecători supuși urmăririi penale pentru infracțiunea de „*pronunțare a unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii*", în baza articolului 307 al Codului penal. ICJ a consideră că, **componența de infracțiune prevăzută în articolul 307 al Codului penal constituie un instrument periculos de presiune asupra judecătorilor în mâinile organelor procuraturii**. Curtea Constituțională la 28 martie 2017 și-a bazat hotărârea pe interpretarea restrictivă a infracțiunii, accentuând faptul că, *judecătorul poate fi urmărit penal „doar în baza unor probe incontestabile, care ar demonstra intenția judecătorului în emiterea actului ju-*

decătoresc contrar legii”. Curtea Constituțională a mai accentuat că, ***„responsabilitatea de a nu recurge nejustificat la articolul 307 din Codul penal împotriva judecătorilor și de a evita un efect stigmatizant asupra acestora o au nu doar Procurorul General și instanțele de judecată, dar și, în special, Consiliul Superior al Magistraturii, în calitate de garant al independenței puterii judecătorești. Prin urmare, CSM, la autorizarea pornirii urmăririi penale în baza articolului 307 din Codul penal, este obligat să țină cont de faptul că răspunderea penală trebuie să rămână întotdeauna o măsură la care se recurge în ultimă instanță”.*** Hotărârea Curții Constituționale a urmat după un aviz al Comisiei de la Veneția, emis la cererea Curții Constituționale, în care se afirma că astfel de infracțiuni erau posibile doar ***„în cazul de rea intenție și, posibil, neglijenței grave [și că] judecătorii nu ar trebui să fie trași la răspundere pentru erori judiciare care nu presupun rea-credință și din cauza diferențelor de interpretare a legii. Remediul principal pentru astfel de erori este procedura de apel.”*** **Anularea articolul 307 CP este în planul de acțiuni al Guvernului** [9].

Este important de realizat că principiul independenţei judecătorilor nu a fost conceput în beneficiul personal al judecătorilor înşişi, ci pentru a proteja oamenii împotriva abuzurilor de putere. Aşadar*, independenţa nu este un privilegiu al judecătorilor, ci un beneficiu al cetăţenilor.* De aici nu rezultă că judecătorii care sunt independenţi, ar putea acţiona în mod arbitrar, prin soluţionarea cazurilor în conformitate cu preferinţele lor personale, ci că *datoria lor este şi rămâne aplicarea legii*: singura supunere a judecătorului trebuie să fie faţă de lege; de altfel, nimeni nu este deasupra acesteia. Iar judecătorul nu este nici sclavul şi nici stăpânul legii, ci este servitorul ei.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, publicată la 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1 (Blocul de Constituționalitate 2016).
2. Statutul Universal al Judecătorilor (Uniunea internațională a magistraților, 1999).
3. Constantin Lazăr,”*Independenţa judecătorilor este un beneficiu al cetăţenilor*”, revista Timpul, 12.02.2011.
4. Vasile-Sorin Curpăn, Cosmin-Ştefan Burleanu. ”*Garanţiile juridice acordate principiului independenţei judecătorilor în legislaţia română în vigoare*”, pagini 55, Disponibil:http://sorincurpan.ro/carti/garantiile_juridice_acordate_principiului_independentei_judecatorilor_in_legislatia_romaniei_in_vigoare.pdf), [accesat: 25.07.2019].
5. Principiile fundamentale ale Naţiunilor Unite, preluate în declaraţia de

la Beijing; şi articolele 5 şi 6 ale Convenţiei europene privind drepturile omului.
6. Ana Cristina Labus, Tamara Manea,"*Independența și imparțialitatea magistratului. Legislație, doctrină, jurisprudență*", București, 2009.
7. Cristina Emilia Alexe, "*Judecătorul în procesul civil, între rol activ și arbitrar*", Volumul I, București, 2008.
8. Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) (2002) Aviz nr. 3, Strasbourg, 19 noiembrie 2002.
9. Timpul.md - Disponibil:https://www.timpul.md/articol/procurorul-dumitru-robu-vrea-sa-aplice-in-privina-judecatorilor-curii-constituionale-articolul-307-cp-criticat-de-icj-ccm-i-comisia-de-la-veneia-146005.html, 22 august 2019, [accesat: 21.09.2019].